

Atis Lejins and Zaneta Ozolina (eds.) (1997): *Small States in a Turbulent Environment: The Baltic Perspective*. Latvian Institute of International Affairs, Riga. 248 s.

”Jäsenyys Euroopan unionissa on Latvian kansan ja valtion olemassaolon kannalta elintärkeä asia” (Latvijas Vestnesis 10.2.1995; *Small States in...*, s. 60), lukee Latvian tasavallan ulkopoliitiikan *white paperissa*. Integraation ja itsemääräämisoikeuden välinen dilemma on keskeisenä teemana Latvian ulkopoliittisen instituutin uusimmassa julkaisussa *Small States in a Turbulent Environment: The Baltic Perspective*. Teoksen neljä kirjoittajaa, tutkija, fil. toht. Daina Bleiere, tutkimusjohtaja Atis Lejins apulaisprofessori Zaneta Ozolina ja professori Aivars Stranga ovat johtavia latvialaisia kansainvälisen politiikan asiantuntijoita ja teos on tulosta tutkimusprojektista, joka alkoi vuonna 1992 ja jossa on tarkoitus tutkia Baltian turvallisuutta ja integraatiota.

Kirja on jatkoa teokselle *The Baltic States: Search for Security* (Atis Lejins and Daina Bleiere eds. (1996), Latvian Institute of International Affairs, Riga). Kirjoittajat käsittelevät lähinnä Baltian maiden ongelmia matkalla kohti jäsenyyttä Euroopan unionissa, Natossa ja muissa kansainvälisissä organisaatioissa, mutta kiinnittävät myös huomiota Itämeren alueen yhteistyöhön ja turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen Pohjois-Euroopassa. He nimeävät näkökulmansa Baltia-keskeiseksi (s. 5), koska heidän tutkimuksensa tavoitteena on ollut tuottaa tietoa ja toimenpide-ehdotuksia Baltian maiden ulkopoliitiikan päätöksentekijöille. Erityisesti kirjoittajat kiinnittävät huomiota Latvian tilanteeseen, mutta myös Viro ja Liettua ovat mukana, tosin lähinnä osana Baltian maiden yhteistyötä. Tutkimuksen yleisempi tavoite on ollut tarkastella pienen valtion mahdollisuuksia selviytyä ”turbulentissa kansainvälisessä ympäristössä”.

Kirjoittajat päätyvät ehdottamaan Baltian maille kolmeen pilariin nojautuvaa ulkopoliittikkaa: 1) aktiivista osallistumista kansainvälisten järjestöjen toimintaan, 2) alueellista yhteistyötä ja 3) läheistä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Venäjä puolestaan muodostaa suurimman uhan maiden turvallisuudelle. Kirjoittajien mielestä Baltian maiden jäsenyys niin Euroopan unionissa kuin Natossakin näyttää varsin epätodennäköiseltä ainakin tämän vuosituhannen puolella. Tosin ei vuosituhannen vaihteeseen enää kovin montaa vuotta olekaan. Baltian maiden ulkopoliittinen eliitti on ollut hyvin optimistinen arvioidessaan liittymisajankohtaa, joten kirjan pessimistisempi viesti on Tallinnassa, Riiaassa ja Vilnassa katkeraa luettavaa.

Stranga käsittelee kahdessa luvussa yleiseurooppalaista turvallisuutta sekä Venäjän roolia siinä ja erityisesti Baltiassa. Hänen mielestään Nato-jäsenyys olisi houkuttelevin ratkaisu, mutta tiellä on monia esteitä: perinteinen ajattelu valtioiden välisestä kilpailusta ja vastakkainasettelusta (esimerkiksi venäläisten on vaikea ymmärtää ajatusta wilsonilaisesta turvallisuusyhteisöstä) ja Baltian maiden sisäiset ongelmat. Yksi merkittävimmistä esteistä on Strangan mukaan kuitenkin, että sekä Euroopan unioni että Nato joutuu kamppailemaan usean ongelman kanssa samanaikaisesti ja monia kysymyksiä pidetään tärkeämpinä kuin Baltian maiden integroimista organisaatioihin (Visegrad-maiden jäsenyys, Hallitustenvälinen konferenssi). Tuloksena on tilanne, jossa länsi vaatii hyviä suhteita Venäjään edellytyksenä jäsenyydelle, mutta samalla hyvien suhteiden ylläpito käy yhä vaikeammaksi läntisten organisaatioiden ulkopuolella.

Nato-jäsenyyden siirryttyä kauemmaksi tulevaisuuteen on Euroopan unionin jäsenyyden turvallisuuspoliittinen merkitys kasvanut, kirjoittaa Bleiere luvussa, jossa hän käsittelee Baltian maiden ja Euroopan unionin välisiä suhteita. Hän kuitenkin uskoo sekä unionin että Naton laajenevan ennemmin tai myöhemmin myös Baltiaan. Bleiere, kuten myös Lejins, painottaa Baltian maiden välisen yhteistyön merkitystä integraatioprosessissa. Lejinsin mukaan yhteistyön promootorin rooli on jäänyt Latvialle Viron korostaessa erityissuhdettaan Suomeen ja Liettuan kääntyessä Puolan suuntaan. Lejinsin optimistiselle käsitykselle Baltian maiden yhteistyöstä on vaikea löytää perusteluja niin historiasta kuin nykypäivästäkin.

Ozolina keskittyy luvussa Baltian ja Pohjoismaiden välisten läheisten ja joskus kontroversiaalisten suhteiden tarkasteluun. Hänen mukaansa Itämeren alue on turbulenttien suhteiden kompleksi, jossa on useita erilaisia toimijoita ja suhteita. Hän kuitenkin löytää riippuvuussuhteiden verkoston, joka erottaa alueen ympäristöstään, joskin tuon verkoston määrittely jää Ozolinalla suhteellisen pinnalliseksi. Vakuuttavasti hän kuvailee Itämeren maiden ja Euroopan unionin politiikkaa suhteessa Viroon, Latviaan ja Liettuaan. Hän myös painottaa Itämeren maiden neuvoston (CBSS) merkitystä yhteistyön edistäjänä, mahdollisesti siksi, että neuvosto on ollut erityisen paljon esillä Latviassa tänä vuonna maan toimittua puheenjohtajana kesäkuun loppuun asti.

Toki Itämeren maiden neuvostolla onkin merkittäviä tehtäviä ei-sotilaallisen turvallisuuden alueella.

Teoksen suurin anti on Baltian maiden sekä Euroopan unionin, Naton ja keskeisten Itämeren maiden välisten suhteiden kuvauksessa. Käsittely on yksityiskohtaista ja pitää sisällään viime vuosien tapahtumat. Kirjassa mainitaankin, että tavoitteena on kertoa ”realistisesti” Baltian maiden mahdollisuuksista integroitua läntisiin organisaatioihin ja pitää yllä sisäistä turvallisuuttaan (s. 16). Näin ollen ei ole yllätys, että vaikka kirjoittajat viittaavat kansainvälisen politiikan teorioihin, kuten keskinäisriippuvuuteen (s. 8), institutionalismiin (s. 12-14), poliittiseen realismiin (s. 12), geopolitiikkaan (s. 118, 187-190), poliittiseen taloustieteeseen (s. 208), turbulenssiin (s. 7), ”hybriseen lähestymistapaan” (s. 12-13) ja yhteisönmuodostukseen (s. 116-117), ei teos juuri tuo uutta tieteenalan teoreettiseen diskurssiin. Tutkimus etenee neorealismien ja institutionalismin hengessä.

Itämeren aluetta käsittelevien teosten kasvavassa joukossa *Small States in a Turbulent Environment: The Baltic Perspective* edustaa syvää perehtyneisyyttä aiheeseen ja tuo varmasti uusiakin näkökulmia keskusteluun Baltian maiden ulkopoliittikan tulevaisuuden vaihtoehdoista. Päätelmät ja ehdotukset ovat varteenotettavia paitsi Virossa, Latviassa ja Liettuassa, myös muissa Itämeren rantavaltioissa. Baltian maiden uhat ja mahdollisuudet riippuvat yleisestä kehityksestä Euroopassa ja Venäjällä. Näin ollen Viron, Latvian ja Liettuan turvallisuus tulee taattua vain osana eurooppalaista ja globaalia turvallisuusjärjestelyä.

Antti Kaski